

Biodynamisk Odling

nr 1 · 2009

medlemstidning för Svenska Biodynamiska Föreningen

Vårt ansvar för
jordens framtid
GMO kampen

Biodynamisk odling

utges av Biodynamiska Föreningen som medlemstidning.

REDAKTION

Föreningens styrelse

ANSVARIG UTGIVARE

Lars Kjellenberg

REDAKTÖR

Lasse Hellander

T 070 216 33 90

E lasse@btk.st

ANNONSER

Lasse Hellander

E biodynamisk@btk.st

**Biodynamiska
Föreningen**

ADRESS HUVUDKONTOR

Biodynamiska Föreningen

Box 97

161 26 Bromma

MEDLEMSSKAP I BIODYNAMISKA

FÖRENINGEN

T 070 216 33 90

E biodynamisk@btk.st

Nyheter, artiklar och mera om biodynamisk odling hittar du i vår hemsida. Där kan du också prenumerera på vårt e-brev

www.biodynamisk.se

INNEHÅLL

Kampen är ojämn	3
Vårt ansvar för jordens framtid	5
En mycket personlig åskådning av den italienska matkulturen	9
Trädgårdsodlingen på ett särskilt ungdomshem	10
Ett samtal om trädgårdens nytta	12

LEDARE

En underlig tid av annorlunda väder och olika utspel och processer. Vädret kanske inte är så annorlunda egentligen, Många vill diskutera vädret som det inte hade varierat tidigare. Jag mäter årsrytmen på min egen gård och i de omgivningar som jag är van vid. Vi har gården vid sjön Runn i Dalarna. Vi ligger ju alltid efter med våren om man jämför med södra Sverige. Men i år var det nästan normalt i tid på gården. Sjön brukar alltid bli isfri (skölja) om kring sista april. I år sköljde den sista veckan i april. Sen blir vädret varmt, mycket varmt och sen kommer en kyligare och blötare period. Väntar man med vårbruket tills nästa varmperiod i maj, är jorden varm, man packar man mindre på djupet i jorden med maskinerna. De har ju inte blivit lättare med åren. Dubbla däck är lag på vår gård om våren. Nu spirar allt så bra och vi har kontroll på ogräset. Vallen växer så man nästan kan se det med blotta ögat. Naturen är otrolig.

Vi har haft en konstig debatt under våren, i synnerhet inför EU-valet. Marit Paulsen tycks alldeles ha "gått vilse" vad gäller fakta. Tyvärr kommer hon till Bryssel, men kan väl inte göra så mycket skada. Världen i övrigt inom det andra politiska blocket, konsumenterna och fler och fler forskare, har bestämt sig för den ekologiska linjen. FAO (FNs organisation för jordbruk och mat) pekar med hela armen mot det ekologiskt hållbara produktionssystemen, inte GMO och konventionellt industrijordbruk. Men Marit P fick väl bra betalt för att väcka uppmärksamhet samla röstprocent till Folkpartiet, med konstiga uttalanden.

Arbetet under våren har annars varit fokuserat på lobby, möten, planering av kampanjer och flytt av kontoret. Vi "bor" numera i första huset man kommer till på Kristofferskolan område i Stockholm. Samverkan och samarbete med skol- och förskolerörelsen blir ett temana under hösten. Vi behöver många fler odlare för att försörja vår egen rörelse med biodynamiska produkter från Sverige. Vi behöver många fler medlemmar i föreningen. Vi kommer att jobba under stor del av sommaren. Odlarmöten och bikurs är två huvudteman. Vi bildar också en ny yrkesodlarförening för biodynamiker, förädlare och distributörer inom det biodynamiska arbetet. Vi behöver samverka i mycket större utsträckning än tidigare för att "komma på kartan"! Vi behöver också samverka med andra organisationer, för att nå framgång mot stora lobbyorganisationer som LRF som vill ha genmodifierade växter och foder i Sverige. De gör allt för att tjäna pengar kortsiktigt. Men vad ska barnbarnen säga. Även deras barnbarn!

Lasse Hellander, verksamhetsledare

Kampen är ojäm!

Alla förändringar i EU sker genom beslut som i princip är utom räckhåll för vanliga samhällsmedborgare, politiker och tjänstemän/-kvinnor. Det är kommittéer, beslutsgrupper och ministermöten som bestämmer. Allt förbereds dock av tjänstemän på olika nivåer. Dessa personer är ständigt utsatta för påverkan, s.k. lobbying, främst av kapitalstarka företag. När det gäller jordbrukspolitik, är just så fallet. Företagen vill ha regler och lagar som gör det möjligt för dem att tjäna pengar till sina aktieägare, dvs marknaden gör det som är lönsamt.

Det är politikernas roll att ordna förutsättningarna, "spelreglerna" för marknaden så att det de gör också är rätt ur miljösynpunkt. Så är nu inte alltid fallet. Våra svenska politiker, jordbruks- och miljöministrarna, åker till Bryssel och säger till Monsanto och genmodifierad mat.

Men 11 länder i EU har nu sagt nej till genmajsen och GMO, snart hälften av de 27, härligt.

När det gäller gentekniken, handlar det inte bara om att få ta patent på liv, utan också om att sälja insatsmedel till GM-odlingarna. De största intäkterna kommer från att sälja kemikalier och gödningsmedel. Användningen av just dessa produkter ökar kraftigt i de länder som odlar GM-grödor. EN produkt som sojaböna i Uruguay, besprutas mellan 12-20 gånger med kemikalier, för att klara alla "problem". Odlarna får ta kostnaderna, man måste storleksrationalisera och vi tar klivet över till industrijordbruket, "agrobusiness" ordentligt. Vi pratar inte om gårdar på 300 hektar, utan nu är farmen ca 200 000 hektar. Småbönder jagas bort och andra tar över marken. Det är de produkterna som EU importerar till sina mjölkkor och köttdjur, som man sen kallar för "närodlat" eller "näroproducerat". Konsumenten tror eller ska tro att det är producerat utanför Stockholms förorter eller omkring ett mejeri i Västergötland.

Orden ekologi eller biodynamiskt finns inte i samma ordbok som agrobusiness. Och konsumenterna famlar i hyllorna och tror att de köper något bra om de väljer närodlat. Efter den här introduktionen följer delar av vårt remissvar till Jordbruksverket och Livsmedelsverket om en Monsantoägd majs, MON89034, som man vill introducera i EU som foder och livsmedel. Odlad i de länder som öppnar upp sitt jordbruk på olika sätt för GM-grödor. Sen ska vi äta dessa produkter och våra djur som vi senare ska äta upp. Se på uppräkningsen av de medi-

cinska effekterna på försöksdjuren som man i OBE-ROENDE STUDIER tagit fram. EUs vetenskapliga råd tycker i rak motsats till att det är säkert att äta, precis som Monsanto själva. Du sköna nya värld.

Lasse Hellander

Remissyttrande angående kommissionens förslag till godkännande av den genetiskt modifierade majsen MON89034 som livsmedel och foder i EU.

Biodynamiska föreningen Sverige avger härmed sitt yttrande över förslaget till godkännande.

Vi anser att den genetiskt modifierade majsen MON89034 inte ska godkännas för användande som livsmedel och foder, heller inte att den får importeras eller bearbetas, med hänvisning till förhöjd negativ miljöpåverkan och biologisk mångfald, på grund av ökad användning av jordbrukskemikalier, bristande medicinskt underlag från EFSA samt obefintlig konsumentnytta.

AKTUELL FORSKNING

En omfattande internationell forskarrapport, IAASTD, som publicerades i april 2008, slår fast att endast den ekologiskt hållbara odlingen, som ekologisk och biodynamisk odling, kommer att kunna försörja världens växande befolkning i framtiden. Rapporten tydliggör vidare att vare sig GMO tekniken eller dagens konventionella jordbruk eller storskaligt industrijordbruk är den framtidsmodell som kommer att gälla som produktionsmetoder i framtiden. De modellerna är baserade på ändliga råvaror och energi och kan därför INTE försörja den ökande världsbefolkningen.

IAASTD-rapporten har skapats av 400 forskare tillsammans och godkänts av 57 länder, däribland Sverige, den är finansierad av FAO, UNDP, UNEP, WHO och Världsbanken. De länder som tillåter GMO skrev inte på dokumentet.

Bioteknikföretagen lämnade arbetet redan på hösten 2007, när de inte kunde påverka slutrapporten till sin fördel.

Varför ska då EU tillåta och införa produkter

som inte kommer att användas i framtidens odling. Tekniken med GM-grödor har endast ett syfte, att generera ekonomiska vinster till de företag som äger patenten och som saluför de kemiska insatsmedlen som krävs för att genomföra odlingen.

Sverige kan gå i spetsen för den ekologiskt hållbara odlingsmetoderna och det är inte tekniken baserad på GM-grödor eller GMO-teknik. Sverige ska därför rösta emot ett godkännande enligt vår mening.

Fakta och statistik talar emot användandet av genmodifierade organismer som mat och foder.

Alldeles aktuell studier visar samma faktabild som motståndarna till GMO har hävdad sedan länge.

I många publicerade rapporter som finns tillgängliga från American Academy of Environmental Medicine, framhålls det att skadorna på de försöksdjur som ätit genmodifierad mat, inklusive majs, är betydande. Osäkerheten är mycket stor om de långsiktiga effekter för människor över generationer om vi skulle konsumera genetiskt modifierad mat.

I en nyligen publicerad studie 2008, visas en klart minskad fertilitet, minskad födelsevikt och mycket mindre kullar hos de försöksdjur som blev utfodrade med GM majs. Studien visade också att det fanns över 400 gener som hade olika effekter hos de möss som utfodrats med GM majs. Det är gener som just är kända för att kontrollera proteinsammansättningen och proteinmodifiering, signaler från celler, kolesterolsammansättning och reglering av insulin.

Studierna visar också på skador på tarm och inälvor hos de djur som utfodrats med GM majs. Förändringar i njurar, bukspottkörtel och mjälte är också dokumenterade.

Alltså tvärtemot de argument och analyser som EFSA deklarerar i sitt dokument EFSA-Q-2007-042. EFSA hävdar i likhet med Monsanto, att just proteinerna som nämns skulle vara stabila och utan effekter!

Mot bakgrund av denna diskrepans i rapporter och de vetenskapliga dokumenten, är ställt utom allt tvivel att osäkerheten för att godkänna GM majs som livsmedel och foder, är för stora för att Sverige ska kunna säga ja till ett godkännande av majsens MON89034 i EU.

Jordbruket ses som marknad för kemikalieanvändning.

Inom GMO-teknikens odling är affärsidén att sälja så mycket jordbrukskemikalier som möjligt för att ge patentägarna optimal vinst. I de länder som infört GMO har användningen av jordbrukskemikalier ökat kraftigt.

Det är motsatt utveckling än den som har hävdats av de patentägande bioteknikföretagen, för att få GMO godkänd. Deras argument har delvis varit att kemikalieanvändningen skulle minska med GMO. Verkligheten visar den diametrala utvecklingen.

GMO-tekniken åstadkommer irreparabla skador på miljön, flora och fauna. Det är ett mycket tungt argument mot ökad användning av GMO. Vem ska betala dessa kostnader i framtiden?

I USA godkändes odling av GM-grödor genom ett politiskt beslut. Några vetenskapliga underlag om miljö- och hälsoeffekter fanns överhuvudtaget inte med eller redovisades i beslutsprocessen. En kraftig lobby från bioteknikföretagen påverkade den politiska beslutsgången. Samma sak sker nu i EU, men då redovisas bristfälligt, delvis hemliga, underlag från bioteknikföretagen.

Med en kraftigt ökad användning av jordbrukskemikalier följer också en starkt ökad miljöförstöring och utarmning av den biologiska mångfalden. Högre halter av jordbrukskemikalier återfinns i den mat vi äter som människor, så mycket att det kan mätas i urinen hos de personer som konsumerar konventionellt odlade livsmedel. Dessa halter återfinns INTE i urin från de personer som äter ekologiska/biodynamiska produkter. Detsamma gäller för foder som kommer från de olika produktionsmetoderna.

(Fortsättning följer i nästa nummer.)

Vårt ansvar för jordens framtid

Detta var temat för konferensen 6-9 November 2008 i Hamar till minne av 100 år antroposofi i Norge och också mitt bidrag. Ett liknande fördrag hölls tidigare under året i Kulturhuset i Järna under temat *Att skapa framtid*. Här följer nu ett sammandrag av vad som där framfördes.

DEN GRÖNA JORDEN OCH MÄNNISKAN

Ingen kan undgå allvaret i den hotbild som i dag vilar över mänsklighet vad gäller jordens framtid vad gäller miljön och hur vi förvaltar jordens naturresurser samt också den ekonomiska kris som kan förväntas bli än större än den som just nu pågår. Just därför är det också viktigt att lyfta fram de stora möjligheter vi har i vår hand tack vare Rudolf Steiners lantbruksimpuls och som lett fram till biodynamisk odling.

Som inledning gavs en naturgeografiskt och ekologisk bakgrund samt också något av odlingens historia fram till dagens situation. Det finns exempel där kulturer blomstrat och vuxit till genom uppodling. Ursprunglig naturmark har kunnat växa och ge goda skördar åt allt fler människor genom kunskap och visdom rörande jordens brukande. Men exempel finns också på överutnyttjande och hur kulturer fallit samman. Men nya områden har upptäckts, kolonialiseras av oss människor. Nu finns inte längre den möjligheten, hela jorden är befolkad och tagen i bruk.

DEN DUBBLA UTMANING

Vi står nu inför den dubbla utmaningen att föda en snabbt ökande världsbefolkning med tillräckligt mycket av närande och hälsosam mat och samtidigt hushålla med ändliga naturresurser. Den utarmning som just nu pågår av själva resursbasen, den grön-

skande jorden måste upphöra. Jord och skogsbruk innebär dels produktion av för människans försörjning helt livsavgörande nyttigheter, mat, fibrer och material för hus och värme. Men brukandet av jorden innebär också vårdandet av själva resursbasen, grunden för vår existens, den odlingsbara jorden. Hur brukandet av jorden bedrivs har en avgörande roll för vår egen, våra barns och själva jordens ekologiska framtid och angår alla människor.

Ca 1,5 miljarder ha, 11 % av landytan på jorden är nu uppodlad åker. Det innebär att den disponibla åkerarealen per person i genomsnitt uppgår 0,22 ha (2 200 m²). Vi med vår livsstil i länder som Sverige och Norge behöver nästan den dubbla åkerarealen per person. En betydande del av denna åker som föder oss finns i andra ofta betydligt fattigare länder och där det finns människor som svälter. För Sverige uppgår denna externa åkerareal till 30 % av vårt matbehov, i Norge är den ännu högre. En väsentlig del av det foder vi använder till vår inhemska kött och mejeriproduktion produceras i Sydamerika och i Asien. Ökad köttkonsumtion innebär att vi utnyttjar ännu mer av de globala markresurserna för foderproduktion. Som kontrast överlever stora grupper av människor i Asien på en fjärdedel av denna yta vi utnyttjar, ca 0,1 ha per person. Ca 80 procent av den globala befolkningsökning pågår i de redan nu överbefolkade delarna av världen och arealen odlingsbar mark per person krymper här snabbare än någon annan stans.

Enligt en nyligen publicerad FAO studie är i storleksordningen 20 % av världens begränsade åkermarker, utsatt för degradering och nedsättning av produktionsförmågan. I storleksordningen 5 – 6 miljoner ha åker försvinner årligen genom, markerosion, utarmning av humusförrådet, torka, försaltning samt också bebyggelse som sker på odlingsmark. Kompensation av förlorad åkermark har hittills skett genom ytterligare avskogning, men som vi nu vet leder till än mer allvarliga konsekvenser.

SJÄLVA LUFTEN VI ANDAS

Själva den luft vi andas skapas genom världen skogar och växtligheten på jorden. Otillräcklig sötvattentillgång är redan den enskilt största osäkerhetsfaktorn vad gäller säker tillgång på livsmedel inom många områden i världen. Till detta kommer klimatfrågan som en överallt överskuggande hot med risk att dränka odlingsmark i bland annat Sydostasien medan torka och vattenbrist hotar i andra områden i världen.

Det är världens all växtlighet, naturmarker och skogar som genom koldioxidassimilationen årligen binder de i storleksordningen 120 miljarder ton kol i form av koldioxid och som kan balansera den koldioxid som avges genom förbränning, nedbrytning av organisk substans och andning. Det är all denna gröna växtlighet på jorden som samtidigt bildar det syre vi andas med luften. Det är en stor in och utandning som går genom årslöppet.

Det är mot den bakgrunden så förödande att just den gröna resursbasen i form av världens stora naturskogar nu också hotas. I storleksordningen 20 % av den totala ökningen av koldioxidhalten beror på den avskogning och även degradering av markens organiska substans framför allt inom regnskogsområdena i Sydamerika, Afrika och Asien.

Enligt FNs klimatpanel IPCC måste koldioxidökningen upphöra och stanna på en nivå 400-420 ppm för att förhindra att temperaturen ökar med mer än 2°C. För att begränsa temperaturstegringen till den nivån måste den globala förbrukningen av fossil energi minska med i storleksordningen 80 % under de närmaste 30 åren. Accepterande av en temperaturhöjning på 2°C är dessutom starkt ifrågasatt av många forskare som menar att även en sådan begränsning av temperaturhöjningen kommer leda till oacceptabla negativa effekter på samhället och ekosystemen. Samtidigt är verkligheten den att man ännu inte ser någon minskning av växthusgasutsläppen utan utsläppen fortsätter tvärtom att öka.

JORDBRUKET OCH MATEN VI ÄTER AVGÖR VÅR FRAMTID

Det konventionella jordbrukets ökande användning av fossil energi för framställning av konstgödsel, bekämpningsmedel, drivmedel samt import av fodermedel innebär att jordbruket förbrukar mer fossil energi än brännvärdet av de livsmedelsprodukter som produceras. Till detta kommer förbrukningen av energiresurser i övriga led av livsmedelskedjan från jord till bord i form av transporter, lagring, för-

ädling mm. Inberäknas också koldioxidemissionerna till följd av den avskogning som sker i andra delar av världen för vår köttkonsumtion (produktion av importerad sojaprotein), så svarar vår produktion och konsumtion av livsmedel för i storleksordning 40 % av den totala emissionen av växthusgaser. Då är också emissioner av lustgas och metangas från jordbrukets växtodling och inberäknade.

Det är framför allt framställningen av konstgödselkväve som är energikrävande. Det åtgår ungefär en liter olja för att fixera 1 kg kväve. Till detta kommer emissioner av kväveoxid som också är en kraftig växthusgas. Jordbruket före konstgödseln införande var självförsörjande kväve liksom dagens ekologiska jordbruk tack vare den biologiska kvävefixeringen som får sin energi genom fotosyntesen i växten.

Införandet av konstgödseln i jordbruket i början på 1950-talet i länder som Sverige och Norge innebär emellertid något mer än ökat beroende av fossil energi i jordbruket. Genom konstgödseln införande var det möjligt att bryta det ekologiska sambandet mellan växtodling och djurhållning. Det konventionella specialiserade jordbruket växte fram med del gårdar helt utan djur och andra gårdar med för mycket djur. Och det var det som gjorde att jordbruket började läcka ut allt större överskott av växtnäring till den omgivande miljön. Förlusterna av både kväve och fosfor är högst från de kraftigt specialiserade konventionella djurgårdarna och som också har en betydande foderimport. Ensidiga växtföljder ledda samtidigt fram till ökande användning av kemiska bekämpningsmedel som också sprids i miljön genom vattendragen.

BIODYNAMISKT JORDBRUK SOM MÖJLIGHET – DOKUMENTERAT I ÖSTERSJÖLÄNDERNA

I det av EU delfinansierade Östersjöprojektet BE-RAS (Baltic Ecological Recycling Agriculture an Society) och som omfattade samtliga EU-länder runt Östersjön gjordes jämförelser mellan dagens konventionella jordbruk och ekologiskt jordbruk drivet enligt biodynamiska principer med en djurhållning anpassad till gården egen foderproduktion. Totalt ingick 48 typgårdar fördelade mellan de åtta EU-länderna runt Östersjön så att de representerade de olika odlingsförhållanden som gäller inom området. Projektet pågick under tre år 2003 -2006) och var koordinerat från Biodynamiska forskningsinstitutet i Järna med totalt 50 forskare som medverkade från universitet och forskningsinstitutioner

i de olika länderna. I studierna ingick utvärdering av klimatpåverkan, läckaget av växtnäring, inverkan den biologiska mångfalden samt också ekonomiska och sociologiska studier och som finns redovisade i total 7 rapporter som finns tillgängliga på projektets hemsida: www.jdb.se/beras.

I ett jordbruk enligt biodynamiska principer är man självförsörjande med såväl eget foder och egen gödsel. Det möjliggöres genom att varje gård (eller gårdar i samverkan) inte har mer djur än vad som kan försörjas av eget foder. Mellan 60 – 90 % av all växtnäring som grödorna tar upp kommer här tillbaka till marken genom djurens gödsel. Det kväve som behövs tillförs genom odling av kvävefixerande baljväxter så som man gjorde före kostgödselns införande.

Resultaten från gårdsstudierna att man i ett självförsörjande ekologiskt jordbruk enligt biody-

namiska principer (jordbruket som självförsörjande organism) kan minska användning av fossil energi med i storleksordningen 60 % i jämförelse med konventionellt jordbruk. Om man så som gjort av biodynamiska forskningsinstitutet i Järna bygger en gårdsbaserad biogasanläggning kan jordbruket till 100 % bli självförsörjande på energi. Läckageförlusterna av kväve visade sig vara 70 % lägre i ekologiskt kretsloppsjordbruk i jämförelse med konventionellt jordbruk.

VI KAN VÄNDA UTVECKLINGEN

BERAS projektet visade att en omläggning av hela jordbruket i Östersjöregionen skulle kunna stoppa den nuvarande ökande miljöbelastningen från jordbruket i form av kemiska bekämpningsmedel samt halvera läckaget av närsalter. Just nu riskerar de nu ännu lågintensiva jordbruken i de nya EU-länderna

Polen samt jordbruken i Estland, Lettland och Litauen att göra om våra misstag och driva fram ett intensivt konstgödsel- och bekämpningsmedelsbaserat jordbruk likt det vi har i Sverige, Finland och Danmark. Detta skulle innebära en definitiv katastrof för Östersjöns miljö.

Mat från enbart ekologiska kretsloppsgårdar i enlighet med biodynamiska principer kretsloppsgårdar i hela Östersjöregionen skulle kunna halvera kväve och fosforförlusterna jämfört med konventionell odling. Samtidigt skulle också emissionerna av växthusgaser i det närmaste kunna elimineras från hela livsmedelskedjan. Detta skulle kunna möjliggöras genom en kombination av omläggning av jordbruket till biodynamiskt-ekologiskt kretsloppsjordbruk, ökad närhet mellan produktion och konsumtion, utnyttjande av den potential till att producera förnyelsebar energi som finns inom jordbruket, samt minskad konsumtionen av kött från framför allt från enkeltmagade djur som grisar och höns och vars produktion nu drivs i industriell skala i världen till priset av stort lidande för djuren och oersättliga skador på vår jord.

I stället för att bidra till en ökad klimatbelastning skulle jordbruket i stället kunna bidra till att koldioxidhalten i luften minskade. Jordbruksmarken kan marken fungera som s.k. kolsänka genom ökning av humushalten. Det visar resultaten från de långliggande försök som pågått med biodynamisk odling i Järna sedan 1950-talet. Den organiska substansen i marken ökar med hjälp av vallodling och baljväxter i en växtföljd med andra grödor i kombination med återcirkulation av stallgödsel. Den degradering som nu sker globalt av den organiska substansen i marken skulle kunna vändas och en återuppbyggnad ske. Såväl de långliggande försök som pågår i Schweiz (FiBL) som i Tyskland (Darmstadt) samt vid Biodynamiska forskningsinstitutet i Järna visar att tillägget att också använda de biodynamiska preparaten ytterligare ökar humusuppbyggnaden i marken och därmed markens bidrag till att minska koldioxidhalten i atmosfären.

Med ökad knapphet på markresurser blir också frågan om livsmedlens kvalitet av allt större betydelse. Jämförande studier vid biodynamiska forskningsinstitutet i Järna visar också att mer effektiva kretslopp leder till högre halter av viktiga essentiella mineraler och spårämnen i jämförelse med konventionellt odlad brödsäd. Proteinernas sammansättning skiljer sig också i brödsäd med en högre halt i biodynamisk odlad jämfört med konventionellt odlad.

SAMMANFATTNING

För en uthållig livsmedelsproduktion och förhindra fortsatt utarmning av hela jorden som bärare av liv måste grundläggande ekologiska principer respekteras. Vi kan lära av vår odlingshistoria vägen från förbrukarsamhälle till att hur vi kan öka jordens fruktbarhet och nyskapa resurser. Men vi kan också lära oss hur vi på kort tid kan förbruka vad naturen och också människan genom varsam samverkan med naturen byggt upp.

Dagens konventionella brukningsmetoder med förbrukning av ändliga lagerresurser, biologiskt kapital och linjära flöden av växtnäring leder, övergödda hav, klimatförsämring, utarmade jordar, förlorad biologisk mångfald och näringsfattig mat. Den gröna jorden krymper samtidigt som vi blir allt fler den skall föda. Jorden står inför randen till en betydande ekologisk katastrof till följd av den livsstil och de brukningsmetoder som utvecklats i de industrialiserade delarna av världen. Det är de redan fattigaste delarna av världens befolkning som drabbas hårdast.

Praktiska gårdsexempel och årtiondens långliggande försök visar att vi skulle kunna vända utvecklingen. Ett biodynamiskt jordbruk baserat på kretslopp med organisk gödsel och mångsidiga växtföljder med baljväxtvallar kan återskapa bördig jord, skona havet, minska klimatbelastningen och ge mer näringsrik föda. Detta kombinerat med än förändrad livsstil där vi minskar vår köttkonsumtion och avstår från att äta kött från djur som utfodras med spannmål och importerad soja skulle också få maten att räcka till all världen folk.

En mer fullständig redovisning av föredraget med figurer, förklarande texter och förteckning på den litteratur och de rapporter som legat till grund för framställningen kan beställas från biodynamiska forskningsinstitutet Järna.

Artur Granstedt

Järna den 17 maj 2009

Biodynamiska Forskningsinstitutet

Skilleby Gård
153 91 Järna

T 08 551 577 02

F 08 551 577 81

E sbfi@jdb.se

W www.jdb.se/sbfi

En mycket personlig åskådning av den italienska matkulturen

Det är något med landskapet, varför skulle annars svampen växa just här. Mina tankar kommer hel tiden tillbaka till den aromatiska knölen som ligger i min väska. Varför just här och vad gör den med folk? Har man gått och blivit trollbunden av ett underjordiskt väsen med en gudalik arom.

Det är inte så konstigt att Alba och Piemonte regionen är en av dom rikaste i Italien. Här växer den vita tryffeln *Tuber magnatum*, den mest aromatiska av dem alla. En arom som fyller Albas alla skrymslen och vrår för vi har nämligen anlänt mitt i tryffel festivalen.

Jag och min norska vän Kenneth tar ett bord på Il piolo. Vi beställer in pasta, bara tunn pasta, vår servitör kommer ut med en vackert utmejslad eklåda som innehåller de beiga knölarna. Vi väljer en lämplig vikt för vår plånbok varpå dom tunna flagorna singlar ner och sprider doften av ekskog med en tät markvegetation och den fantastiska relation som uppstår mellan ett träd och en svamps mycel.

När vi kommer in i den överfulla vinbaren några dörrar bort frågar vi efter ett lokalt biodynamiskt vin. Servitören ser ut som ett stort frågetecken och försvinner iväg för att hämta hovmästaren, vi frågar igen varpå hovmästaren ser lika frågande ut. Så här fortsätter det tills samtliga gäster i vinbaren undrar vad det är dom där blonda nordborna pratar om. En mycket välklädd man i skinnbyxor vid namn Antoni stående med en tallrik ravioli plin frågar oss "agricultura biodinamica"? Vi berättar om odlingsmetoden som fört mig till Italien igenom biodynamiska föreningen. Antoni lyssnar intresserat om vinets fulländning med den biodynamiska metoden.

Vi frågar om vinet ifrån Alba, Antoni gestikulerar, artikulerar och på många andra sätt beskriver vinerna från hans barndomsstad Alba. Han gör det med en sådan övertygelse att man inte behöver tala samma språk för att förstå vad han menar. Vi bestämmer att vi ska ses till lunch nästa dag.

Både jag och Kenneth är mycket imponerade över vår nya bekantskap med Antoni. Han lever smakens väg och har kulturen med sig från början. För det här med mat det är viktigt och framförallt levande i Italien.

Dagen efter blir en intensiv sådan, vår guide vi-

sar oss området runt Alba. Vi upplever dom böljande kullarna runt Barolo och vi får Antonis beskrivning av det vin som produceras där. "Vinet måste mogna, den behöver sin tid" säger han i samma andetag som han berättar om Barbarescon som precis som Barolon produceras på Nebbiolo druvan. "Barbarescon kan man dricka yngre, tanninerna är inte rå som hos en ung Barolo" säger han med ett grimaserande ansikte som syftar till tanninernas effekt i kinderna.

Kvällen kommer och vi blir medbjudna på middag med Antonis vänner på en familjerestaurang en bit bort. När vi slår oss ner till bords visar alla stort intresse för vad som ska beställas. Vartannat ord var manjare (äta) eller Barbaresco, som mycket riktigt blev det vin som vi drack till maten.

Efter maten slås vi av att hela måltiden har gått ut på att prata om mat och vin. Samtliga vid bordet är på det klara med var vinet kommer ifrån och vad som särskiljer det från sina syskon. Måltiden var fullständigt fantastisk. Och jag har nu upplevt den romantiska bild som målats upp om den Italienska måltiden. Den var för mig starkare än vad jag kunnat föreställa mig.

Men det som gjorde djupast intryck var nog det totala engagemanget runt måltiden delar. Allt var så självklart. Tankarna går till Slow food rörelsen. Denna enorma folkrörelse som grundats av precis den anledningen att måltiden och allt som finns runt den är viktigt. Det känns rätt enkelt när man möter det i Italien men hur arbetar vi här hemma med dessa frågor på vårt sätt.

Ur vårt kulturlandskap ska det komma impulser till njutning och näring. Jag är övertygad om att kelterna eller dom liguriska stammarna som uppförde staden och planterade vinet fick en impuls från landskapet att här och ingen annanstans ska vi slå oss ner och bedriva kultur. Detta gudomliga ingripande har lett till den rikedom vi ser och smakar idag.

Det biodynamiska arbetet blir för mig en förstärkare av denna landskapsimpuls. Men hos dessa italienare levde denna impuls stark och min och Kenneths förhoppning är att även vi har skänkt en mänsklig impuls med inspiration åt en ny odlingsmetod.

Tusen tack för att jag fick möjlighet att resa till Slow foods konferens Terra madre och uppleva det Italien som jag drömt om. Kolla in nätverket och vår vilja att stärka den biodynamiska matkulturen.

Tack för ordet.

Niklas Karlsson

Trädgårdsodlingen på ett särskilt ungdomshem

Gryningsljuset tittar fram bakom Grännaberget när jag sitter och tittar ut genom fönstret på färjan "Ebba Brahe", som oavsett väder stävar fram på den djupa och kylslagna Vättern för att ta mig och mina fastlandsskollegor till Visingsö. Det är mitten av mars och mina tankar på dagens arbete på ungdomsvårdsskolan snurrar runt inne i mitt huvud. Det är hög tid att dra igång vårbruket, en efterlängtnad nytändning efter en ovanligt velig vinter. Vårbruket är starten på en ny spännande säsong som förhoppningsvis ska kulminera i en skördefest i slutet av september och jag håller tummarna i mitt stilla sinne att jag även i år ska få med mig killarna på alla mina upptåg i trädgården.

Killarna, det är så jag ibland kallar mina elever, är pojkar i åldrarna 15-20 år som alla är tvångsplacerade på ungdomsvårdsskolan för pågående missbruk och/eller kriminalitet. Ingen av mina elever har direkt valt att vara hos mig i Park (Park är namnet på trädgårdsutbildningen jag bedriver) och de har mycket sällan någon tidigare erfarenhet av att odla eller sköta en trädgård. Klassen består som mest av tre elever som samtidigt har undervisning i den mestadels praktiska verksamheten. Kurserna de kan läsa i Park är på gymnasienivå och de teoretiska momenten vävs in i det praktiska så mycket det går för att främja elevens möjlighet att ta betyg.

Skolan ligger vackert omgärdad av bokskog och åkrar, mot vägen löper endast en ligusterhäck som markering vart skolans område slutar i öster. Inga murar, ingen taggtråd, inga grindar, bara gräsytor, grusvägar, rabatter, träddungar, en körsbärslund och så den vackert snaggade fotbollsplanen i hjärtat av skolans område.

Eleverna som placeras i Park sköter skolans grönytor, beskär träd och buskar, anlägger och sköter rabatter, driver upp och planterar blommor och odlar grönsaker, kort sagt det mesta som rör den yttre miljön.

Skoldagen börjar kl. 8.30, eleverna kommer trötta från avdelningarna och frågar genast när vi möts i dörren vad vi ska göra idag medan de röker cigaretten ända ned till filtret. Dagens första uppgift är att så några brätten med sommarblommor. Vi blandar jord och jag tar fram de små fröpåsarna med de överkligt små fröerna i. "Va fan ska det här

bli" kan en kommentar vara. Jag förklarar att fröna en dag kommer att bli meterhöga blommor med fantastiska färger utanför deras avdelning. Ingen tror mig, men efter mycket stänk och stön kommer fröerna i jorden. Resten av dagen gräver vi i växthuset och gödslar upp bäddarna. Det är skönt att arbeta ute och fikastunden på eftermiddagen blir ett skönt avbrott i arbetet. Jag föreställer mig att det måste vara som att orientera i mörker för killarna när de ska göra sig en bild av vad vi håller på med och vad det hela ska ledan fram till. Dagarna går och plötsligt har fröna grott! Mats (elev) och jag tar fram fröpåsen och konstaterar att sådden är mycket lyckad, fler frön har grott än det stod på påsen att det skulle göra. Mats får svart på vitt att han gjort ett bra jobb med sådderna, plantornas bevis väger tyngre än mina berömmande ord.

Mats visar ett gryende intresse och får ansvar att vattna våra brätten med de små pluggplantorna över helgen. Jag visar hur man vattnar utan att knäcka de sköra groddarna och han nickar med huvudet som att han förstår men jag ser på honom att han tycker att jag är lite väl petig.

Mats klarar uppgiften galant och ansvaret utökas till att även gälla under lov och klämdagar. Att våga ta ansvar för alla de små pluggplantorna är också ett sätt för eleven att få bevisa att dom är någon att räkna med, någon att lita på, det är plötsligt han som gör skillnaden och det ställs positiva förväntningar på honom. Vårbruket fortskrider utan större missöden och ju längre våren lider desto fler blir bevisen på att vi är på rätt väg.

Strax före mitt sommarlov ska börja planterar vi ut den sista kålen i grönsakslandet och de sista som-

marblommorna i rabatterna. Sådderna har kommit upp och vi har hunnit rensa två varv med vår specialbyggda skjuthacka som en elev svetsat ihop av delar från en gammal BMX-cykel. Mats, som kommer vara kvar över sommaren, får sina instruktioner om bevattning och hur växthuset ska skötas när jag är hemma, precis innan "den blomstertid" har klingat ut uppe i matsalen.

På en ungdomsvårdsskola vet man aldrig vilka elever som kommer att få ta del av hela odlingssäsongen, elever skrivs in i samma takt som "färdiga" elever skrivs ut. Men grönsaksodlingen har tur i år igen eftersom den av mina elever som visat starkast intresse för odlingen kommer vara kvar åtminstone en bit in i hösten.

Två gånger under sommarlovet åker jag ut och rensar ogräs i landen och rabatterna och hälsar på Mats som skött bevattning och lite skörd på ett mycket fint sätt. Han berättar för mig att det är skönt för honom att ha uppgifter ute i trädgården för då slipper han ifrån den ibland stimmiga avdelningen och får ro uppe i odlingen eller i vårt lilla växthus. Han säger också att han inte tänker så mycket på sitt drogsug när han får vara ute och jobba med växterna, odlingen är hans återhämtningsplats.

Trädgård är ett mycket kraftfullt verktyg i mötet med utsatta ungdomar. Trädgården ger en inramning till undervisningen som inspirerar och motiverar eleverna till att arbeta på ett sätt som de aldrig förr har gjort. Under året avslöjar naturen många fascinerande hemligheter som ett nyfiket öga kan upptäcka. Genom tilltro till mig som lärare (och medmänniska) vågar eleven släppa greppet om sin fasad och sakta låta intrycken få fäste i sitt inre. Många gånger bryter en spontan glädje fram genom skölden av tuffhet i just mötet med trädgårdens växter och frukter. Jag tänker t.ex. på aha-upplevelsen Mats fick i våras då sådderna hade kommit upp, eller Patriks förvåning över att de små fröna helt plötsligt en dag hade blivit en praktfull rabatt utanför hans avdelning eller när vi alla fyra provsmakade våra körsbärstomater och Mustafa som sällan äter grönsaker utbrister med ett leende i hela ansiktet "dom är ju faktiskt riktigt goda"! Sådana stunder är underbara att uppleva med sina elever och jag har trädgården att tacka för att det även i år blev många stunder av stora och små insikter och skratt på ungdomsvårdsskolan ute på Visingsö.

Daniel Hörberg Björklund

Bikursdag den 4 juli – i praktiken.

Som en fortsättning på bikursen vi hade i januari i år, genomför vi nu en kursdag i praktiken, i kuporna.

Günter Friedmann, stor biodynamisk biodlare från Tyskland med 600 samhällen, kommer hit till Sverige och guidar oss runt i de biodynamiska odlingsmetoderna. Du kan vara med även om du inte deltog i kursen i januari.

Vi ska igenom svärmning, avläggare, avläsning i kuporna, fribygge, etc. i stort sett allt vi gick igenom under kursen i januari i år.

Vi samlas först på Skillebyholm kl 09.00 och åker sedan runt till olika platser. Avslutning ca 18.00.

Vi kommer att ha mat och kaffe/thé med oss under dagen. Priset inkluderar all förplägnad, kaffe/ smörgås, lunch och eftermiddagskaffe/ thé och kursavgift. Pris: 600 kr. Föranmälan obligatorisk, begränsat antal platser.

Anmälan till oss per mail: biodynamisk@btk.st eller på telefon: 08 50 58 58 82, eller till mig 070 216 33 90, helst före 24 juni – dock senast den 29 juni.

Berätta för andra odlare eller intresserade och ta med dem till denna kursdag!

Med vänliga hälsningar och VARMT välkomna – det blir bra väder den dagen!

Lasse Hellander,

Anmäl dig till

Biodynamiska föreningen

Box 97

161 26 Bromma

T 070 216 33 90

W www.biodynamisk.se

E biodynamisk@btk.st

Plusgiro 19 62 95-0

Bankgiro 5491-0286

B POSTTIDNING

Avsändare:

Biodynamiska Föreningen

Vintervägen 35

169 54 SOLNA

Ett samtal om trädgårdens nytta

Det är slutet av september när jag ringer upp Lars Krantz för att samtala lite om den trädgårdsmästarutbildning med inriktning på hälsa och design som startade för några år sedan i Ockelbo. De flesta av oss känner nog till att Lars Krantz arbetade många år med Rosendal och att han de senaste åren varit engagerad i etablerandet av Wij trädgårdar i Gästrikland. Däremot är det nog inte många som vet att Lasse parallellt med uppbyggandet av Wij trädgårdar var med och utvecklade Wij trädgårdsmästarutbildning i samarbete med Gävle högskola. En utbildning som riktar sig till människor som vill skaffa sig ett gediget trädgårdskunnande men även kunskaper i gestaltning, färg- och formlära, biologi, vårdvetenskap, utomhuspedagogik och miljöpsykologi för att senare kunna arbeta med att skapa trädgårdsmiljöer som främjar människors hälsa, välbefinnande och livskvalitet. Lasse arbetade tillsammans med Klas Rosenberg som var trädgårdsmästare på Wij trädgårdar när allt drog igång. Klas hade ett förflutet som lärare på bl.a högskolan i Örebro och tankar på en trädgårdsmästarutbildning på Wij tog fart. Klas var drivande i att forma utbildningens bas som till en början inriktade sig på trädgårdens hantverk och människans möjligheter till utveckling i trädgården. Genom Ynge Gunnarsson, som är konstnär i Ockelbo, fick trädgårdsmästarprogrammet en rejäl dos av färg, form och sin projektinriktning. Eleverna jobbar i projektform i vad som kallas PBL (problembaserat lärande) där eleven får utveckla sina färdigheter genom olika projektarbeten.

Lasse menar att det är så viktigt att människans hela väsen ska ha en plats i trädgården och att trädgården med sina olika miljöer och stämningar ska kunna ge den stimulans vi behöver för att kunna

upptäcka den vi ännu inte blivit. Därför är det så viktigt att en utbildning inte blir ensidig utan att trädgården får ett vidgat perspektiv och nya utvecklingsmöjligheter.

Trädgården är redan en folkkonst, säger Lasse, som väldigt många ägnar sig åt men trots det har den ändå inte fått en plats i samhällsbygget. Det är som att den djupare dimensionen inte riktigt får ta plats!

Som avslutning frågar jag Lasse om vad han tycker om det fokus som finns på trädgård och rehab och om han tycker att Wijs trädgårdsmästarutbildning skapar en ny yrkeskategori genom sin inriktning inom trädgårdsgebitet. Ja svarar Lasse, utbildningen på Wij breddar möjligheterna inom trädgårdsyrket och öppnar för en ny yrkeskategori skulle man kunna säga. Utbildningen vilar på beprövad erfarenhet som visar på hur viktig trädgården är för människan, den erfarenheten har vi tagit vara på och fört in den i nya sammanhang. Att kalla det rehab är att krångla till det, tycker Lasse, som hellre kallar den läkande trädgården för en fysisk och mental mötesplats.

Daniel Hörberg